

De bună seamă, prof. Stahl se va întâlni, la Câmpul Elizee, cu profesorul Gusti, cu Anton Golopenția — de care l-a legat o caldă prietenie — și cu ceilalți iluștri reprezentanți ai sociologiei românești încredințându-i-le-i pe aceste spirite tutelare că generațiile de astăzi și de mâine ale sociologilor vor duce mai departe moștenirea primită. Acesta să fie legământul nostru în clipa despărțirii dureroase de marele nostru dascăl și prieten.

Sit tibi terra levis, illustrissime Magister!

Prof. dr. Vladimir Trebici

membru corespondent al Academiei Române

Îmi este greu să spun în cuvinte sentimentele unui astfel de moment.

Pentru noi, pentru mulți dintre noi, Henri Stahl a fost spiritul la a cărui poartă au bătut neliniștile noastre și ni s-a deschis, nedumeririle noastre au întrebat și ni s-a răspuns.

Pentru noi, pentru mulți dintre noi cei care am pășit pe drumul sociologiei, el a fost PROFESORUL. Un profesor pe care l-am urmărit cu dragoste la cursuri, seminarii, în practici studențești, în dezbateri științifice, cu doctoranzi. A încercat, în toate momentele în care i-am fost în preajmă, să ne învețe lecția seriozității, modestiei și dăruirii în meseria de sociolog.

Din păcate, prea puțini dintre noi cei care i-am fost elevi, am îndrăznit să încercăm a bate aceleași cărări tematice ale sociologiei istorice atât de dragi profesorului.

Indiferent însă de temele sau problemele pe care le-am ales, foarte mulți dintre noi rămânem sub semnul dorinței de a face sociologie în chipul în care a realizat-o profesorul Henri Stahl: în baza unui neîncetat dialog între teorie și fapte, întrebând realitatea cu uneltele mai multor discipline sociale, reluând neobosit provocarea aceleiași întrebări în confruntare cu faptele și opiniile cele mai diferite, punind orice efort de cunoaștere sub semnul rostului său social și cerind elevitelor să respecte canoanele simplității și clarității. Nimic mai greu de alins decât simplitatea bogată în înțelesuri, cultivată cu dărnicie în lucrările sale.

Lecția profesorului Stahl pentru noi nu se reduce însă numai la „cum să facem sociologie”. Grea, incomparabil mai grea este o altă năvălă „cum să rămânem noi înșine”. Conținutul acestei lecții l-am citit în „Amintiri și gânduri” de vechea școală a monografiilor sociologice dar și în alte, multe alte fapte ale vieții profesorului, fapte care nu au putut intra în paginile lucrării atunci când a fost publicată.

În cele aproape șapte decenii de viață profesională pe care le-a avut, i-a fost dat profesorului Henri Stahl să treacă de la împliniri și speranțe la un permanent zbucium pentru supraviețuirea profesională. La început au fost anii cu împliniri și speranțe, cu o școală în care alături de profesorul Dimitrie Gusti, specialiști precum Henri Stahl au putut construi nestingheriți, cu patos și profesionalism. A urmat însă negura, timpul rupturii, al cenzurii și distrugerii. În lupta cu acest timp a fost făptuită în anii '50 opera capitală a profesorului Stahl asupra SATULUI devălmaș românesc. Aceasta este lucrarea exemplară a unui spirit exemplar al culturii românești, spirit care a avut și a reușit să-și afirme continuitatea și supremația în confruntare cu una dintre cele mai grele perioade pentru intelectualitatea românească.

La provocarea unui mediu de viață advers, Henri H. Stahl a răspuns nu numai prin stăruință și continuitate în creație. Cu operele pe care le publica în anii '70 și '80 — în țară și în străinătate — el împlinește un al doilea moment esențial, după anii '30, în evoluția Școlii Sociologice Românești. Și, dacă ar fi să numim o linie de gândire după spiritele ei cele mai originale și mai constructive, atunci am putea vorbi de o școală „Gusti-Stahl” în sociologia românească. Desigur, cu modestia-i știută, profesorul a descurajat răsplindirea acestei deșănări. Cred însă că faptele sale de cultură o vor impune.

„Cum să rămânem noi înșine”, profesorul Stahl ne-a învățat și prin admirabilul său spirit critic.

Incomod pentru mulți dintre cei mai apropiați de dogmele oficiale sau de interesele puterii, acest spirit critic a fost însă semnul tinereții sale spirituale pe care am admirat-o întotdeauna.

Prin dispariția profesorului Stahl, comunitatea sociologilor din România suferă o pierdere de neînlocuit. Știm însă că prin cărțile, cunoștințele și amintirile pe care ni le-a lăsat, profesorul Henri H. Stahl va fi mereu printre noi.

Vom continua să-l întrebăm și, poate, mai mult decât atunci când a fost în viață, să urmăm sfaturile înțelepciunii sale.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Dr. Dumitru Sandu

H. H. Stahl (1901—1991), prin activitatea sa neobosită desfășurată aproape șapte decenii, ocupă un loc bine precizat în sociologia românească. Începând cu campania de la Rușești el se remarcă nu numai ca un bun coordonator al muncii pe teren, ci și ca un gânditor lucid, care, prin sugestiile făcute profesorului său, Dimitrie Gusti, pe linia găsirii unei formule noi, care să îmbine poziția a doi mari gânditori: românul Gusti și germanul Paul Barth — contribuie efectiv la îmbunătățirea sistemului sociologic care a fost călăuză a celor grupați în Școala sociologică de la București.

În activitatea celui ce a fost omul, savantul, profesorul și cetățeanul Henri H. Stahl, noi distingem trei etape, totul fiind însă legal organic de efortul continuu al cercetătorului de a înțelege și explica procesele abordate.

a. Perioada interbelică reprezintă etapa marilor acumulări și a afirmării eminentului cercetător, care a fost unul din cei mai apropiați de profesorul Gusti, prețuit și stimat de acesta. Pentru Stahl, ca și pentru creatorul școlii sociologice de la București, cercetarea sociologică reprezintă o sinteză a tuturor disciplinelor sociale particulare, inclusiv istoria, care trebuie să urmărească evoluția fenomenelor în timp. H. H. Stahl însă merge mai departe decât Gusti pe această pistă, socotind că trebuie pornit de la prezent spre trecut, în fond să realizeze o reconstituire a evoluției fenomenelor, ținând seama de punctul final, care este prezentul.

Cea mai remarcabilă operă elaborată de pe această poziție este „*Nerej, un village d'une région archaïque*”, lucrare în 3 volume, apărută în 1939, și prefațată de Dimitrie Gusti. Această lucrare reprezintă, în fapt, actul de naștere al *arheologiei sociale*, orientare nouă în școala sociologică de la București. Lucrările *Sociologia satului devălmaș românesc*, vol. I, 1946, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I—III, 1958—1965, *Les anciennes communautés villageoises roumaines. Asservissement et pénétration capitaliste*, 1969, idei reluate și în *Controverse de istorie socială românească*, 1969, sau în *Studii de sociologie istorică*, 1972, reprezintă o prelungire și aprofundare a preocupărilor din deceniul patru al acestui secol.

b. Totuși, între anii 1948—1963/1964 Henri H. Stahl parcurge o a doua etapă, o etapă cumplită prin tot ce-a însemnat ea: dogmatism, trogloditism, distrugerea adevăratei culturi și a intelectualității, etapă în care sociologia era considerată știință burgheză iar sociologul era socotit ideolog burghez și dușman al sistemului, etapă în care este reflectată întreaga dramă a sociologiei românești și a lui ca sociolog și intelectual. În această etapă, teza luptei de clasă era draperia în spatele căreia se distrugeau cei ce nu se înregimentau tezelor dictate de Moscova și aplicate de partidul marxist-leninist-stalinist. Henri H. Stahl face un efort de readaptare: revine la domeniul asistenței sociale, preocupare avută la sfârșitul deceniului. Și cu aceeași migală și seriozitate, publică, în colaborare: *Manualul de prevedere și asistență socială*, vol. I; *Teoria și tehnica prevederilor sociale*, vol. II; *Metodologia investigațiilor de prevederi sociale*, 1962, fără a renunța la reflecțiile asupra problemelor ce-au constituit pasiunea vieții sale: satele devălmași.

c. În etapa a treia și ultima Stahl revine cu toată energia ce-o avea la vechile preocupări, dezvoltându-le pe baza unei bogate experiențe acumulate ca cercetător și cadru universitar.

H. H. Stahl își reia locul la catedră unde este fericit să contribuie la formarea noilor generații de cercetători ai fenomenelor și proceselor sociale. De la *Tehnica monografică sociologică*, publicată în 1934, ajunge la apreciatele volume de *Teoria și practica investigațiilor sociale*, (1974—1975), la valoroasele lucrări de analiză și sinteză asupra sistemului gustien și a surselor sale.

Ca profesor, ca om și cercetător științific a luptat cu toată energia pentru adevăr, împotriva imposturii și a prostiei, dar și a necinstei—indiferent de ambalajul în care erau prezentate. Însă nu totdeauna el a fost învingătorul.

Dispariția lui Henri H. Stahl înseamnă pierderea unui mare savant, a unei personalități marcante a școlii românești de sociologie, a unui combatant ce nu poate fi înlocuit; înseamnă pierderea unui bun și sincer sfătuitor, a unui mare apărător a tot ce are mai valoros tradiția noastră, școala românească de sociologie.